

Петро ЛЯШКЕВИЧ

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри мов і літератури

“НЕ БІЙТЕСЬ ЗАГЛЯДАТИ У СЛОВНИК...”
Англійсько-український словник термінів мистецтва /
[уклад. М.В. Якуб'як, М.І. Бурак, С.І. Кищак, С.М. Кудиба,
М.Б. Проскурняк, Н.В. Солук]. — Львів: НДС ЛНАМ, 2011. — 308 с.

Анотація. Проаналізовано наукову лексикографічну працю, укладену колективом авторів ЛНАМ. У контексті термінологічної проблематики висвітлено особливості перекладу й засвоєння лексико-семантичною системою української мови англійських термінів мистецтва. Наголошено на практичній корисності словника для митців, мистецтвознавців, перекладачів і студентів.

Ключові слова: словник термінів мистецтва, укладачі, особливості перекладу, сфера, англомовні терміни.

Винесене у назву завжди актуальне побажання М. Рильського тепер легко здійсненне. Перший в Україні перекладний словник термінів мистецтва в такому форматі й обсязі (понад 20 000 англомовних термінів) нещодавно побачив світ, а світ побачив його. Він сприятиме перекладачам, митцям і мистецтвознавцям, викладачам і студентам освоювати творчі та наукові ресурси й джерела численних англомовних культурологічних і наукових видань, допоможе шукати інформацію в нетрях інтернету. Адже саме мовні перепони та брак двомовних словників часто сприяють обмеженню міжкультурної комунікації, зумовлюють провінціалізацію мистецьких смаків і наукових поглядів.

Над укладанням Словника впродовж багатьох років працював колектив викладачів кафедри мов і літератури, який має високофаховий досвід наукової лексикографічної роботи. Викладачі кафедри створили та видали перекладні термінологічні словники-мінімуми для навчальних потреб (англійська, німецька, французька, китайська мови). Найповнішими виданнями в цьому ряду були “Словник термінів мистецтва / французько-український, українсько-французький” (Львів,

2003) М. Якубьяка та “Короткий словник склярства / англо-німецько-французько-український” (Львів, 2007) авторства С. Мартинюка та М. Якубьяка. Саме Маркіян Якубьяк має великий досвід лексикографічної праці, а також як відомий перекладач, — досвід відчуття смислових та контекстних нюансів слова. Його перу, до речі, належить переклад з французької мови знаменитого “Словника театру” Патріса Паві (Львів, 2008). Корисно прислужився у праці над Словником перекладацький досвід інших викладачів кафедри. Тут щорічно видається збірник перекладених з англійської мови наукових мистецтвознавчих публікацій, що взяті з авторитетних часописів мистецького світу. Саме робота над серійним збірником статей “Сучасне зарубіжне англійське мистецтвознавство” дала багато термінологічного матеріалу для Словника. Однак основною базою англійських термінів укладачі обрали інтернетний ресурс — ArtCyclopedia.

Під час роботи над Словником укладачі скрупульозно перечитали енциклопедії, найповніші перекладні англійсько-українські словники. Доречною підмогою у праці став “Англійсько-український словник назв кольорів і кольорознавства” А. Вовка (Нью-Йорк — Торонто: НТШ, 1986). Українські відповідники англійських термінів автори шукали у “Великому тлумачному словнику сучасної української мови” (Київ, 2004), двотомному словнику “Декоративно-ужиткове мистецтво” (Львів, 2000). Часто лексикографічні джерела не пропонували необхідних відповідників, тому доводилося звертатися до мистецтвознавців, митців, майстрів мистецтва, які в практичній діяльності користуються незафіксованими в словниках термінами та професіоналізмами (А. Бокотей, В. Овсічук, І. Голод, М. Опанащук, Р. Шмагало, О. Звір та інші).

Англійські терміни й поняття у Словнику передаються (перекладаються) по-різному. Найчастіше — це кальковані й транслітеровані англіцизми. Однак спеціалістам і студентам найперше необхідні не лише переклади термінів, але й пояснення, тлумачення великої кількості найновіших лексичних запозичень. Звичайно, під час укладання Словника виникали численні труднощі щодо уніфікації та нормалізації

термінів в українській лексико-семантичній системі. Укладачі дотримувалися принципу, що задля доступності смислового та прикладного слововжитку терміни слід не лише перекладати, але й при потребі описувати, тобто тлумачити, вказувати етимологію, сферу вживання, синоніми-дублери тощо.

Теоретично ідеальних термінів, які є однозначними, однослівними, відповідають мовним нормам, не існує надто багато, адже в кожній галузі знань понятійна диференціація породжує нові смислові нюанси й відтінки значень. Тому в мистецтвознавстві, як і в будь-якій іншій царині діяльності людини, збільшується не лише кількість термінів, але й терміноутворень, які складаються з кількох слів. Це особливо помітно саме під час перекладу наукових текстів. Мова-перекладач не завжди володіє відповідними внутрішніми лексичними ресурсами відтворення “дзеркального” смислу без використання додаткових лексико-граматичних засобів. Укладачі Словника намагалися залучити їх раціонально і рецептивно коректно.

У термінології існує явище, коли запозичений термін “поводиться нечемно” і витісняє рідне слово за межі активного вжитку. Наприклад: стандарт (взірець), поняття (уявлення), ідея (задум), іманентний (властивий) тощо. Враховуючи цю прикру тенденцію, автори Словника прагнули повернути питомі українські терміни в активний терміновжиток. Іноді для цього використовували слова призабуті, рідковживані, діалектизми, професійні жаргонізми. У Словнику загалом дотримано ustalених вимог щодо перекладу термінів: взаємозамінність, уникнення тлумачення терміна терміном, однозначність, несуперечливість значення.

Думається, ця клопітка праця досягне своєї мети — стане практичним помічником під рукою (підручником) усім, хто читає англійське мистецтвознавчу і культурологічну літературу, сприятиме поповненню особистого термінологічного активу.

Словник у такому якісному, професійному й щедрому поліграфічному виданні оперативно вийшов у люди завдяки активним менеджерським зусиллям керівника науково-дослідного сектора Академії І.А. Мельника. Видання є першим

науковим набутком викладачів ЛНАМ, який переміг у тендері та виданий на замовлення Державного комітету телебачення і радіомовлення України за програмою “Українська книга”.

Annotation

Lyaskkevych Petro. “Don't be afraid to look into the vocabulary...” Scientific lexicographical work compiled by group of authors of the Academy is analysed in the article. The peculiarities of translation and familiarizing lexico - semantic system of the Ukrainian language with English and terms are made clear in the context of terminology. The dictionary is particularly important and useful for artists, art historians, translators and students.

Key words: dictionary of art terms, term, lexicographers, interpretation, translation, field of use, experience.

Аннотация

Ляшкэвич Пэтро. “Не бойтесь заглядывать в словарь...” Проанализирована научная лексикографическая работа, составленная коллективом авторов Академии. В контексте терминологической проблематики излагаются особенности перевода и усвоения лексико-грамматической системой украинского языка английских терминов искусства. Сделано акцент на практической пользе словаря для мастеров искусства, искусствоведов, переводчиков и студентов.

Ключевые слова: словарь терминов искусства, составители, особенности перевода, английские термины.